תורה אור

ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול: שם משמעון ומשמואל, נח מנחור, דן מדניאל, גד מגדיאל רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח א"ר יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו חייב אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזו היא בן זוגו לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרין או שתי שריטות על נסר אחד חייב רבי שמעון אומר °ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת, אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ואפילו לא ארג אלא חוט אחד ואפילו לא עשה אלא בית אחד בנפה ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיעשה מלאכה שביוצא בה מתקיימת ר' יוסי אומר *ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת קתני מיהא רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב לא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח ור"ש היינו ת"ק, וכ"ת אלף אלף °דאאזרך איכא בינייהו דת"ק סבר אלף אלף דאאזרך לא מיחייב ור"ש סבר כיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב למימרא דר"ש לחומרא והתניא *הקודח כל שהוא חייב, המגרר כל שהוא המעבד כל שהוא, הצר בכלי צורה כל שהוא רש"א עד שיקדח את כולו עד שיגרור את כולו עד שיעבד את כולו עד שיצור כולו אלא ר"ש הא אתא לאשמעינן עד שיכתוב את השם כולו מציעתא אמרת הכי והתניא רש"א ועשה אחת יכול עד שיכתוב את השם כולו ת"ל מאחת תריץ ואימא הכי יכול עד שיכתוב את הפסוק כולו ת"ל מאחת ר' יוסי אומר ועשה אחת, ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת *א"ר יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי: אחת מאחת, הנה מהנה, אחת שהיא הנה, והנה שהיא אחת. אחת-שמעון, מאחת-שם משמעון, הנה-אבות, מהנה-תולדות, אחת שהיא הנה-זדון שבת ושגגת מלאכות, הנה שהיא אחת-שגגת שבת וזדון מלאכות: א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול: מי דמי מ"ם דשם סתום מ"ם דשמעון פתוח? אמר רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר מיתיבי °וכתבתם שתהא כתיבה תמה שלא יכתוב אלפין עיינין עיינין אלפין, ביתין כפין, כפין ביתין, גמין צדין, צדין גמין, דלתין רישין, רישין דלתין, היהין חיתין, חיתין היהין, ווין יודין, יודין ווין, זיינין נונין, נונין זיינין, טיתין פיפין, פיפין טיתין, כפופין פשוטין, פשוטין כפופין, מימין סמכין, סמכין מימין, סתומין פתוחין, פתוחין סתומין, °פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה, סתומה לא יעשנה פתוחה, *כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה או שכתב שלא בדיו או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו הוא דאמר כי האי תנא דתניא *רבי יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני ונסכיהם, בששי ונסכיה, בשביעי כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם מים מכאן רמז לניסוך המים מן התורה ומדפתוח ועשאו סתום כשר, סתום נמי סתום ועשאו פתוח כשר, מי דמי פתוח ועשאו סתום

עלויי

ס"ל אחת. שתהא מלאכה שלימה במקום אחד : **שם משמעון.** ולגבי בגד נמי שני חוטין, ובנפה שני בתין שמקיימין (א) כך לפי שאין אדם אורג בגד ביום אחד ועושה נפה בבת אחת ומתחיל ועושה כדי קיום שלא יהא נסתר מאליו : **אפילו לא כתב.** מתיבה גדולה : **אלא ב' אותיות של שם אחד כגון שש שש** : והן מתיבות גדולות כגון 'שש' מששבצר מששך ששמש, 'תת' מתתנאי תתנו, וכ"ש אם נתכוין לקטנה תחילה : **שביוצא בה מתקיימת.** ולקמיה פריך היינו ת"ק : **ר' יוסי אומר.** מפרש למילתיה לקמן : **היינו ת"ק.** שש תת : **וכ"ת אלף אלף דאאזרך.** שהם שתי אותיות מתיבה גדולה אבל לא מצינו שהיא תיבה קטנה בכל המקרא : **כיון דאיתא בגלטורי.** קמיעות וכתבים של מכשפות ושל שמות קורין בלשון לע"ז של מינין קלוטרוס ורגילין סופרין לכתוב בהן תיבות של שתי אותיות ואינם תיבות במקום אחר : **המגרר.** כלונסות או קלפים דהויא תולדה דממחק : **הקודח כל שהוא.** קלת הנקב ואע"פ שלא עבר עובי העץ לראות בעבר השני : **כל שהוא.** מן העור : **את כולו.** כל מה שנתכוין לגרר או לעבד מתחלה בבת אחת : **כל השם.** כל התיבה : **מ"ט דר' יוסי.** היכי דריש ליה : **אחת מאחת.** 'אחת' ה"ל למכתב ולשתוק וכתב מ"ם יתירה [ומהנה יתירא] : **הנה מהנה.** ה"ל 'הנה' הוה ליה למכתב וכתב מהנה מ"ם יתירה ומאחת יתירה הלכך למדרשינהו לכולהו : כתביה ודרוש אחת הנה בלא מ"ם הכי : אחת שהיא הנה, הנה שהיא אחת, לתרי גווני איכא למידרש משמעותייהו ועשה עבירה אחת והיא לו הנה-חייב חטאות הרבה, אי נמי ועשה אחת עשייתו חשובה לו כאחת ואע"פ שהנה היו משמע שהרבה עבירות עשה והיינו הנה שהיא אחת הלכך תרוייהו דריש ביה פעמים שהיא כן ופעמים שהיא כן כדמפרש לקמיה : **אחת שמעון.** כלומר דריש מ"ם יתירה, 'אחת' הוי משמע דאינו חייב עד שיכתוב כל התיבה שנתכוין לכתוב : **מאחת שם משמעון.** כתב 'מאחת' למימר דאפילו לא כתב אלא מקצתה ובלבד שתהא מתקיימת (ב) במקום אחר דומיא דאחת דרישיה דקרא : הנה הוי משמע אבות, כתב 'מהנה' לרבויי תולדות : **אחת שהיא הנה.** דאמרן לעיל ה"ד כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות ואע"ג דכולן אינן אלא חילול שבת אחת מיחייב לכל מלאכה ומלאכה דגופי מלאכות מחלקין הואיל ואיכא שגגה טובא : **הנה שהיא אחת** שגגת שבת וזדון מלאכות. אע"פ שהן גופי מלאכות הרבה אינו חייב אלא אחת, דחדא שגגה היא : **מי דמי כו'.** זה שנתכוין לכתוב שם משמעון מ"ם פתוחה כתב והיכי קרי ליה מתקיימת במקום אחר והא לא הויא : **וכתבתם.** דתפילין ומזוזה : **תם.** שלם כהלכתה : **אלפין עיינין.** יש שכותבין כן מפני שדומין בקריאתן : **ביתין כפין.** דומין בכתיבתן : **גמין צדין.** דומין בכתיבתן אלא שזה למעלה וזה למטה : **זיינין נונין.** פשוטין : **כפופין.** כף פה צדי נון : **פשוטין.** הכפולות שלהן פשוטות : **מימין סמכין.** מ"ם סתומה שדומה לסמך : **סתומין.** מ"ם סתומה : **פתוחין.** מ"ם פתוחה : **כתבה.** לספר תורה : **כשירה.** בדילוגין אריח ולבינה : **מכאן רמז כו'** כלומר מ"ם דונסכיהם דריש ליה בפתוחה [שמע מינה] בפתוח ועשאו סתום דכשר ומדפתוח ועשאו סתום כשר הוא הדין נמי סתום ועשאו פתוח כגון שם משמעון וכשר להתקיים במקום שם :

עלויי

בגלטורי בעלמא חייב. *פירוש א"א שכותבין בקמיע וכן פירש ר"ח ויש מפרשים א"א היינו אמן אמן (סלה) שכותבין בקמיעין וליתא דהיינו נוטריקון וחייב אפילו באחד ורבנן דפטרי במתני' *פטרי אפילו בב' וג' : **א"א** דאאזרך איכא בינייהו. לאו דוקא דהא ת"ק פטר אפי' שתי אותיות משם אחד עד שיכתוב שם משמעון אלא משום ר"ש נקטיה דאפי' בהא מיחייב : **המעבד** כל שהוא. לאו דוקא כל שהוא אלא כשיעור המפורש בהמוציא (לעיל דף עט:) ולא נקט כל שהוא אלא לאפוקי מדר"ש דאמר עד שיעבד כל העור : **תריץ** הכי יכול עד שיכתוב כל הפסוק כו'. וא"ת ומ"ש אריגה מהני דהכא לא מחייב ר"ש עד שיתקן את כולו וי"ל דבאריג שעושה דבר חדש שאינו בעולם מחייב שפיר בשני בתי נירין אבל עיבוד שאינו אלא תיקון העור בעלמא וכן גורר וצר צורה בעי ר"ש עד שיתקן את כולו : **טיתין** פיפין. מכאן נראה לר"ת שצריך לכוף ראש הטית לתוכה דדמי כעין פ' : **בשביעי** כמשפטם גרסינן. כדמוכח בפרק קמא דתענית (דף ג:) וכן הוא במסורת הגדולה ודלא כרש"י *דגרס בשמיני בס"פ לולב וערבה (סוכה דף מז:) :

גרועי

[שני פרושים האלה כתובים בערוך ערך אא]

טו א ב מיי' פי"א מהל' שבת הלכה י:

[לקמן קד:]

טז ג מיי' פ"י מהל' שבת הלכה טז:

יז ד מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ה:

יח ה מיי' פ"י שם הלכה טז:

יט ו מיי' פ"ז שם הלכה ז:

כ ז מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יט סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' רעד סעיף ג:

כא ח מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' לו סעיף א וטוש"ע י"ד סי' רעד סעיף ה:

כב ט מיי' פ"ז שם הל' יא ופ"ח הלכה א ב סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעה סעיף א:

כג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

כד כ ל מיי' פ"א שם הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רעא סעיף ו וסי' רעו סעי' ה:

◆

רבינו חננאל

שלא עשה אלא אב ותולדותיה והעושה אב ותולדותיה אינו חייב אלא אחת ושמואל מחייב להני תלת משום מכה בפטיש ואי עביד בנין וחד מהנך חייב תרתי. חד משום בונה וחד משום מכה בפטיש דלאו תולדה דבונה נינהו ובהא פליג רב סבר*) כיון שהמסתת אבני גויל הוא ואינון אבני דלא משפרין ומשוי להו גוית כדכתיב כל אלה אבני יקרות במדת גוית מגוררות במגירה והוא כמכה אבן בפטיש להשוות עקמו (מיהו) [וכן] נקב בלול נמי כיון דמשום אויר הוא לבנין דמו ותולדת בנין הוא ושמואל סבר נקב לפתוח פה בכלי דמי שהוא סוף מלאכה וכן מכנים ידי הקורדום (בעשהו) אע"פ שכלי הוא רב סבר דיש בנין בכלים ושמואל סבר אין בנין בכלים וגרסינן בכלל גדול משום דרבי יהושע כן כי המסתת חייב משום מכה בפטיש כשמואל ומותבינן לשמואל מהא דתניא הקודח כל שהוא חייב בשלמא לרב דאמר משום בונה היינו דחייב הקודח דמחזי כמי שעושה חור בכותל כדי לבנות שם בנין ותולדת בנין הוא. אלא לשמואל דמחייב הנוקב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכ' מאי [גמר] מלאכה איכא בקודח והלא הנוקב צריך לקבוע באותו [הנקב] מסמר נמצאת קביעת המסמר הוא הגמר מלאכה ומשני כגון שקדח ברימצא פי' במקדח והניח המקדח במקום שקדח במסמר קבוע באותו העץ שקדח כדי לחזקו שזהו גמר מלאכתו ואשכחן פניא דשמעתא בענין המחזיר מטה של פרסיים בשבת (לעיל ד' מז) כרב דסבר עיולי שופתא בקופינא והוא יד הקורדום בנקבו שהוא כהחזרת מלבנות המטה ורב ושמואל דאמרי תרווייהו [התם] המחזיר מטה של פרסיים בשבת חייב חטאת ומותבינן [מהא] המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה של ציידין לא יחזיר ואם החזיר פטור. ר' הימאי אמר המרכיב קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור ופרקינן הוא דאמר כי האי תנא מלבנות המטה וכרעי המטה ולוחים של סקבס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור לא יתקע ואם תקע חייב רשבג"א אם היה רפוי מותר ופשיטא לרבנן בתראי דהני כולהו משום בונה אינון. ומשום הכי מתרינן במן דעביד להו דאמרינן בי רב חמא הואי ההוא מטה גוליתא דהוו מהדרי ליה בשבתא. א"ל ההוא מרבנן לרב חמא מ"ט שריין דמשום בנין מן הצד הוא ונהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא מדרבנן [מיהא] איכא א"ל אנא כרבן שמעון ב"ג סברי לי דאמר אם היה רפוי מותר וגרסינן בירושלמי קנה מנורה למה הוא חייב. ר' אבהו בש"ר יוחנן ורב הונא תרווייהו אמרו משום בונה וקי"ל בהני כולהו כרב פי' חק קפיזא בקבא כגון שחקק חריץ בקב מקום שהוא מדת קפיזא ונמצא שעשה כמין השנתות שהיו סימנין בהן : **המכה** בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה חייב. אמר רבה ורב יוסף מפני שמאמן את ידיו וסברי בני רחבה דהאי מאמן מלמד את ידיו אומנות הכאה היא ונדחת ופשוט אביי ורבא שכן מרדדי טסי משכן עושין כן ותניא נמי הכי ופי' מאמן דאמר רבה ורב יוסף מרגיל את ידיו לאותה מלאכה היא שכן מנהג מרקעי פחים כשמניחין הטס על הסדן מכין תחלה בקורנס על הסדן כשמתחיל במלאכה ולרשב"ג מלאכה גמורה היא ולא דמי לנוטל מגל לקצור ולא קצר ולנוטל קורנס לרדד ולא רידד אלא אותה הכאה מלאכה חשובה (ליתא) [היא] החורש כל שהוא ראויה לעשות גומא לדלעת ובמשכן היו חורשים לקלה אחד של סממנים והמנכש והמלקט עצים קשיא לן מכדי המתקן קרקע בכל שהוא חייב למה לי למיתנא לבהמה כמלוא פי גדי ולהיסק כדי לבשל ביצה קלה אטו בהני לאו מייפה קרקע הוא למה לי שיעורא ומשני רבה ורב יוסף באנס שאין הקרקע מתייפה בליקוט עצים ולא בניכוש לפיכך צריכין שיעור [להתחייב] אביי אמר היכא צריך שיעור בשדה דלא קא מכוין ליפותה ואע"ג דהוא מתייפה אינו חייב אלא בשיעור דקא מכוין ליה אם לבהמה אם להיסק ואקשינן עליה איני והא אביי ורבא דאמרינן תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כלומר אפילו ר' שמעון דסבר דבר שאין מתכוין מותר כי האי גוונא דודאי לא אפשר לתלוש מן הקרקע אלא שהקרקע מתייפה מתלישתו ורצונו בכך מחייב ומשני בתולש מן הקרקע שאינו שלו שאין רצונו ליפוי הקרקע כלל לפיכך אינו מתחייב אלא במחשבתו שמתכוין לה : **הכותב** ב' אותיות בין בימינו בין בשמאלו חייב והא אין דרך כתיבה בכך. ואוקמה ר' ירמיה באיטר שהוא דרכו לכתוב שנמצא שמאלו במקום ימין ואקשינן תוב אי הכי אימינו לא ליחייב דהא כל איטר שמאלו במקום ימינו ונמצא הימין של איטר כי הוא שמאלו ואין דרך כתיבה בכך ונדחה זה. ואוקמה אביי בשולט בב' ידיו דתרווייהו מיומנות הן שנמצא כותב בשתיהן ודרך כתיבה בשתיהן אבל מי שאינו שולט אלא בידו אחת לא מיחייב משום כותב בשבת אלא בזמן שהכותב בידו המיומנת אבל אם כתב בידו אחרת לא מיחייב שאין דרך כתיבה בכך לפיכך איטר שאין שולט אלא בשמאל שמאל דידיה כימין דעלמא היא חייב עלה ואם כתב בימינו אין דרך כתיבה בכך ולאידך מיחייב עליה. ור' יעקב ברא דבת יעקב אוקמה למתני' כר"י ומשום רושם הוא ומחייב לפיכך חייב הרושם בין בימינו בין בשמאלו שאינו כותב אלא רושם ואקשינן היכא יכלת

למימר

---

*) נראה דחסר כאן כד' רבינו ואולי צ"ל רב סבר דהמסתת צורך בנין הוא וחייב משום בונה ושמואל סבר דכיון שהמסתת וכו'.

[לעיל ע. סנהדרין סב. כריתות ג. ע"ש]

[לפנינו כרש"י דסוכה מז: ד"ה רב אחא בזה"ל בשביעי כתיב כמשפטם וכו' ובקרבנות שמיני במספרם כמשפט וכו']

[לעיל ע. סנהדרין סב. ע"ש]

[מנחות לב. וע"ש תוס' ד"ה עשאה כשירה]

ויקרא ד

ישעיה מה

דברים ו

הגהות
הב"ח

(א) רש"י ד"ה שם משמעון וכו' בתין שמתקיימין כך:

(ב) ד"ה מאחת וכו' שתהא מתקיימת במקום:

ויקרא ד: ב
דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה

נושא
שיטת
ר"ש
בכותב
מבנה
(מקדח)
קושיות
תשובות

נושא
כתיבת
מ"ם סופית
במקום
מ"ם פתוחה

תת נושא
מח' ר' יהודה
וחכ' - בסתום
ועשאו פתוח